

УДК 78.071.1(477)(092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-15>**Оксана КРАВЧЕНКО,**

orcid.org/0000-0003-3648-4716

аспірантка кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології, викладач
кафедри музично-інструментального виконавства
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) okx.krav@gmail.com

Андрій ЄРЬОМЕНКО,

orcid.org/0000-0002-4349-4288

кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри музично-інструментального виконавства
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) yeremenko.acco@gmail.com

ІГОР ГАЙДЕНКО: МИТЕЦЬ І ЛЮДИНА

У статті висвітлено деякі риси творчої особистості сучасного українського митця, представника харківської композиторської школи Ігоря Гайденка. Його твори приваблюють новизною, розмаїттям і неординарністю творчих задумів. Це людина із широким колом інтересів, родів діяльності. Саме цим пояснюється відкритість композитора до будь-яких жанрових систем, прагнення спробувати себе у різних стилях – від джазу до неофольклоризму, від строгих барокових форм мислення до роботи у серійній техніці. Всі ці творчі експерименти мали своє підґрунтя.

Формування композитора як творчої особистості відбувалося у 80–90-ті рр. ХХ ст. Це був досить складний для української академічної музики період – напруженій соціально-політичній ситуації у країні протистояв активний творчий пошук молодих композиторів, які були творчо мобільні та відкриті до вивчення й опанування всього нового, але не завжди вони мали можливість повною мірою реалізувати свій творчий потенціал, втілити в життя задуми, почути твори у живому виконанні. Більшість нотних видань лишилися у приватних нотних архівах. Крім того, відбулися зміни художньої парадигми. Часто актуальним ставало мистецтво, що провокувало короткотермінові емоції, створювало ілюзію затребуваності, а отже, і відчуття художньої цінності та значущості твору. Таким чином, цінність формувалася крізь затребуваність і, врешті-решт, утилітарність. Ігор Гайденко глибоко переконаний, що композитор має почуватися затребуваним, але затребуваність жодним чином не повинна принижувати художньої цінності твору.

Будучи яскравою творчою особистістю, композитор не пориває зв'язку із традиціями як української, так і світової культури. Високий професіоналізм, вільне володіння всім технічним арсеналом, глибока змістовність, широка палітра жанрів, які найчастіше відходять від традиційної класифікації, притаманні його творчості.

Багатогранна в емоційному та стильовому відношенні творча особистість Ігоря Гайденка, його авторський стиль віддзеркалюють стильову множинність сучасної епохи.

Ключові слова: особистість І. Гайденка, українська академічна музика другої половини ХХ ст., творчий шлях І. Гайденка, жанровий спектр творчості І. Гайденка.

Oksana KRAVCHENKO,

orcid.org/0000-0003-3648-4716

Postgraduate at the Department of the Fine Arts, Musicology and Culturology Science, Teacher at the
Musical and Instrumental Performance Department
Sumy State named after A. S. Makarenko Pedagogical University
(Sumy, Ukraine) okx.krav@gmail.com

Andrei YEREMENKO,

orcid.org/0000-0002-4349-4288

Ph.D. in History of Arts,
Senior Lecturer at the Musical and Instrumental Performance Department
Sumy State named after A. S. Makarenko Pedagogical University
(Sumy, Ukraine) yeremenko.acco@gmail.com

IHOR HAYDENKO: ARTIST AND HUMAN BEING

The article highlights some features of the creative personality of the Ukrainian modern artist, the representative of Kharkiv school of composers, Ihor Haydenko. His works attract with novelty, variety of senses and unusual creative ideas. This is a person with a wide range of interests. Apparently, this fact explains his openness to any genre system, the

desire to try himself in different styles - from jazz to neo-folklore, from strict baroque forms of thinking to work in serial technique. All these creative experiments had their own basis and story behind.

The formation of the composer as a creative humanbeing happened in the 80-90s of the twentieth century. It was quite a difficult period for Ukrainian academic music – the tense socio-political situation in the country was opposed by an active creative search for young composers who were creatively mobile and open to learning and mastering their skills in something new. But they did not always have the opportunity to fulfill their creative potential, to bring their plans to reality, to hear their works performed live. Most music publications remained in private music archives. In addition, the artistic paradigm has been changing as well. Art that provoked short-term emotions, created the illusion of demand, and hence a sense of artistic value and significance of the work, often became relevant. Thus, value was formed through demand and, ultimately, with utilitarianism. Ihor Gaidenko is deeply convinced that composer should feel his value. But the value of his personality definitely shouldn't diminish the artistic value of the work.

Being a bright creative humanbeing, the composer does not break the connection with the traditions of both Ukrainian and world culture heritage. His work can be described with high professionalism, free possession of all technical arsenal instruments, deep senses, the wide range of used genres, which often deviate from the traditional classification.

His creative personality is multifaceted in emotional and stylistic terms, and personal style reflects the stylistic plurality of the modern era.

Key words: *personality of I. Haydenko, Ukrainian academic music of the second half of the XX century, artistic path of I. Haydenko, genre spectrum of I. Haydenko's works.*

Постановка проблеми. Творчість Ігоря Гайденка займає чільне місце у загальному процесі розвитку української академічної музики другої половини ХХ ст. Він є представником харківської композиторської школи. Розпочав свій творчий шлях на зламі 80–90-х рр. ХХ ст. Його творчість викликає інтерес, з одного боку, у контексті спадкоємності поколінь – він є представником творчої династії харківських композиторів, а з іншого – оригінальністю творчих рішень, стильовою багатогранністю, прагненням встановлення контакту зі слухацькою аудиторією. Авторський стиль композитора віддзеркалює стильову множинність сучасної епохи.

Для повного і глибокого розуміння творчого кредо композитора, розмаїття та неординарності його творчих задумів, художніх смаків необхідно відчувати його як особистість, митця, людину.

Близько сорока років Ігор Гайденко плідно працює як композитор, виконавець, викладач, науковець. Творча особистість митця заслуговує на всебічне і глибоке вивчення та приваблює новизною і неординарністю.

Аналіз досліджень. Постать і творчий шлях Ігоря Гайденка неодноразово привертала увагу представників музичної науки. У поле зору дослідників потрапляли деякі питання біографічного й естетичного характеру, що становлять необхідний фундамент ґрунтового вивчення творчості митця.

Були висвітлені стилістичні особливості творчості композитора у контексті загального процесу розвитку харківської композиторської школи й української академічної музики другої половини ХХ ст. у статтях І. Драч, Л. Кияновської.

А. Мізітова у статті «Звуковые пути нового поколения харьковских композиторов» (Мізітова, 2005: 39–59) надає стислі біографічні дані, загальну характеристику творчості та пропонує аналіз окремих музичних творів.

В оригінальному жанрі медіа-проекту «Ігор Гайденко: композитор проти волі» харківський режисер Тимофій Бінюков знайомить нас із Ігорем Гайденком як освіченою, скромною, інтелегентною людиною. Це своєрідний творчий автопортрет, який є ключем для розуміння творчих процесів і особистості загалом.

Ці роботи мають велике значення, оскільки вони надають можливість усвідомлення процесів, що відбувалися у період формування композитора як митця, розкривають певні грані його особистості, але сьогодні немає жодного дослідження монографічного типу, присвяченого ґрунтовному вивченню життя і творчості Ігоря Гайденка.

Як підтверджує огляд наявних наукових праць, присвячених постаті та творчості композитора, їх теоретичне обґрунтування у сучасному вітчизняному музикознавстві порівняно із виконавською та слухацькою затребуваністю його музики здійснено недостатньо, тому висвітлення цих питань є актуальним.

Мета статті – надати характеристику творчій особистості Ігоря Гайденка у контексті загальних процесів розвитку української академічної музики другої половини ХХ ст. Окреслити основні творчі кредо композитора.

Виклад основного матеріалу. Ігор Гайденко є представником харківської композиторської школи, творчість якого сформувалася на межі 80–90-х рр. ХХ ст. Постать композитора, його творчі доробки неодноразово привертала увагу музикознавців, але лише епізодично висвітлювалися питання біографічного характеру, авторського стилю. Окремі опуси композитора розглядалися крізь призму загальних тенденцій розвитку харківської композиторської школи другої половини ХХ – початку ХХІ ст. [2].

Важливою складовою частиною пізнання творчої особистості композитора є аналіз його творів,

але, досліджуючи навіть твори програмної музики, пов'язані зі словом, театральним дійством, ми не завжди зможемо поринути у світ переживань і відчуття всю глибину творчого задуму автора. Тому у різні історичні часи для музикознавців велику цінність становили листи, мемуари, висловлювання митців щодо власних творчих пошуків [5].

Дещо нестандартний підхід до висвітлення особистості Ігоря Гайденка запропонував харківський режисер Тимофій Бінюков, котрий у медіапроекті «Ігор Гайденко: композитор проти волі» у формі вільної бесіди прагне представити його насамперед як освічену, скромну, інтелігентну людину, представника творчої династії, педагога; створює можливість поринути у глибини творчої лабораторії, дізнатися про творчі уподобання, художні смаки [3]. Створюється враження, що саме у цьому жанрі співрозмовник почувається найбільш комфортно, невимушено. З одного боку, медіапроект розрахований на широке коло, а з іншого – співрозмовники уникають спрощення, притаманного жанру газетних інтерв'ю. Це своєрідний творчий автопортрет, який є ключем для розуміння творчих процесів та особистості загалом.

Ігор Гайденко розпочав творчий шлях у складний для української академічної музики період – на межі 80–90-х рр. ХХ ст. Соціокультурна ситуація, що склалася тоді, значно гальмувала духовний і культурний розвиток нації, не давала можливості повною мірою реалізувати творчий потенціал, втілити у життя задуми митців. Молоді автори, як і корифеї української музики, не завжди мали змогу почути свої твори у живому виконанні. Більшість нотних видань лишалися у приватних нотних архівах. Ігор Гайденко глибоко переконаний, що композитор має почуватися затребуваним [4, с. 53–54], але затребуваність жодним чином не повинна принижувати художньої цінності твору. Існує безліч прикладів, коли затребуваність не ототожнюється із художньою цінністю, а її естетичні критерії, що сформувалися протягом багатьох століть, втрачаються.

Цей період був насичений контрастами та суперечностями. Досить нестійкій соціально-політичній ситуації у країні протистояв активний творчий пошук цілої плеяди молодих композиторів, які щойно закінчили навчання у консерваторії, були творчо мобільні та відкриті до вивчення й опанування всього нового.

Творчий шлях Ігоря Гайденка триває близько сорока років. Видатний музикант працює як композитор, виконавець, викладач, науковець. У всіх сферах його діяльності повною мірою проявилися багатогранність творчої особистості, нескінченні

пошуки нових ідей і засобів виразності, інтерес до широкого кола проблем сучасності та тісний зв'язок із традиціями.

Ігор Гайденко народився у творчій родині – його батько, Анатолій Павлович, – професійний композитор. Отримав солідну музичну освіту, закінчивши фортепіанний (у класі професора Н. О. Єщенко) та композиторський факультети (у класі професора В. М. Золотухіна) Харківського університету мистецтв ім. І. П. Котляревського. Асистентуру-стажування він проходив у Ленінградській консерваторії у класі професора С. М. Слонімського. Одночасно пройшов стажування у відомого польського композитора К. Пендерського, в Американській консерваторії Фонтенбло у Франції, вивчав можливості електронної музики у паризькому Інституті по дослідженню та координації музично-акустичних проблем.

Митець репрезентує себе як студійний композитор, котрий глибоко професійно підходить до написання технічної музики, на яку зараз є попит, оскільки для нього дуже важливо чути свої твори у живому виконанні, постійно бути в активному діалозі зі слухачем, хоча одночасно він усвідомлює всі недоліки й обмеження цього методу написання музики. З іншого боку, Ігоря Гайденка приваблює музика, пов'язана зі словом, жестом, рухом. Вагому частину спадщини займає музика для театру (понад 100 вистав), які увійшли у репертуар музичних, драматичних, лялькових театрів України та зарубіжжя. Окрім того, відома його музика до циркових номерів, рекламних роликів.

Не лишаються осторонь і галузі інструментальної, вокально-хорової музики – від творів великої форми до численних мініатюр.

Композитор відкритий до будь-яких жанрових систем, прагне спробувати себе у різних стилях – від джазу до неофольклоризму, від строгих барокових форм мислення до роботи у серійній техніці. Головним творчим кредо є бажання служити своїм мистецтвом людям, відтворювати життєві враження, думки, почуття й емоційно доносити їх до слухача. Наявність діалогу між автором і слухачкою аудиторією є пріоритетним завданням композитора. На першому місці завжди комунікативні та змістові особливості твору. Композитор не пов'язує свою творчість із певним напрямом чи стилем. Віддаючи данину традиції, головним вважає почуття творчої свободи, оригінальність і неповторність задуму.

Творча особистість Ігоря Гайденка багатогранна в емоційному та стильовому відношенні. Його авторський стиль віддзеркалює стильову множинність сучасної епохи.

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що сьогодні творчість харківського композитора Ігоря Гайдєнка не стала об'єктом спеціального дослідження. В окремих статтях лише фрагментарно представлені деякі аспекти творчої діяльності композитора. Здебільшого це розрізнена інформація, яка міститься у роботах, спрямованих на висвітлення основних тенденцій розвитку хар-

ківської композиторської школи та сучасної української музики загалом.

Різноманітна у жанровому й образному відношенні та водночас надзвичайно цілісна з погляду стилістики, творчість композитора демонструє його величезний художній талант, оригінальність і самобутність композиторського письма, органічну єдність традицій і сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Драч І. Харківська композиторська школа: доля і позиція в культурі. URL: <http://jgreenlamp.narod.ru/charc.htm> (дата звернення: 11.01.2021).
2. Драч І., Кияновська Л. Харківська композиторська школа XX століття. URL: <http://classicalmusic.uol.ua/ukr/text/9019140/> (дата звернення: 09.01.2021).
3. Ігор Гайдєнко: композитор проти волі. URL: https://readmeua.wordpress.com/2019/02/10/igor_gaidenko/ (дата звернення: 24.01.2021).
4. Мизитова А. Звуковые пути нового поколения харьковских композиторов. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2005. Вип. 10. С. 39–59.
5. Щєтинський О. С. Слово композитора. *Аспекти історичного музикознавства*. 2018. Вип. 13. С. 5–13.

REFERENCES

1. Drach I. Kharkivska kompozytorska shkola: dolia i pozytsiia v kulturi. [Kharkiv school of composers: fate and position in culture]. URL: <http://jgreenlamp.narod.ru/charc.htm> [Accessed 11 Jan. 2021]. [in Ukrainian].
2. Drach I., Kyianovska L. Kharkivska kompozytorska shkola XX stolittia. [Kharkiv school of composition of the XX century]. URL: <http://classicalmusic.uol.ua/ukr/text/9019140/> [Accessed 09 Jan. 2021]. [in Ukrainian].
3. Ihor Haidenko: kompozytor proty voli. [Ihor Haidenko: composer against the will]. URL: https://readmeua.wordpress.com/2019/02/10/igor_gaidenko/ [Accessed 24 Jan. 2021]. [in Ukrainian].
4. Mizitova A. (2005). Zvukovyie puti novogo pokoleniya harkovskih kompozitorov [Sound paths of a new generation of Kharkov composers]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv* [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts], (10), pp. 39–59 [in Russian].
5. Schetinskiy O. S. (2018). Slovo kompozitora. [The composer's word]. *Aspekty istorychnoho muzykoznavstva* [Aspects of the historical musicology], (13), pp. 5–13 [in Russian].